

Katarzyna Stołoska-Fuz, Jolanta Załączny

Powstanie Styczniowe według Semeki

Niepodległość i Pamięć 20/1-2 (41-42), 272-274

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Wstęp pióra Tadeusza Skoczka zamieszczony jest w tym albumie w czterech językach: polskim, rosyjskim, angielskim i niemieckim, podobnie jak opisy pod fotografiami. Pozwoli to zaistnieć polskiej kulturze w innych obszarach językowych i kulturowych. Znakomita jakość techniczna ilustracji pomnaża rangę edyorską tej publikacji. Publikacji więc pięknie, starannie i profesjonalnie wydanej, oprawnej w skóro-

podobną okładkę, gustownie zdobioną. Warto sięgnąć po ten album, nie tylko w czasach jubileuszy, ale na co dzień.

Stanisław Dziedzic

Powstanie Styczniowe, album pod redakcją Tadeusza Skoczka, Muzeum Niepodległości w Warszawie, Oficyna Wydawnicza Proszówki, 2013, ss. 207.

Powstanie Styczniowe według Semeki

Staraniem Muzeum Mazowieckiego w Płocku i Muzeum Niepodległości w Warszawie, przy współpracy z Akademią Humanistyczną w Pułtusku, ukazało się drukiem tłumaczenie pracy Włodzimierza Semeki, która w oryginale (z roku 1895) nosiła tytuł *Analiza działań wojennych w Królestwie Polskim w 1863 roku* i był odpowiedzią Semeki na zarzuty stawiane pod jego adresem przez Sergiusza Gesketa, autora pierwszego naukowego opracowania prezentującego działania zbrojne w roku 1863.

Semeka poczuł się osobiście dotknięty poglądami głoszonymi przez Gesketa. Oburzył go fakt, że Gesket sformułował wiele krytycznych opinii na temat decyzji podjętych przez Semekę w czasie trwania Powstania

Styczniowego. Z uwagi na osobę autora publikacja ta wiele wnosi do dotychczasowej wiedzy na temat walk powstańczych.

Autor tak pisze o sobie:

na samym początku buntowniczych zamieszek w Królestwie Polskim byłem generałem kwatermistrzem 1. armii; w chwili ogłoszenia stanu wojennego w Królestwie Polskim zostałem mianowany dowódcą 6. dywizji piechoty, stacjonującej w Warszawie przez cały czas odbywających się w niej demonstracji i zamieszek lat 1860 i 1861, a z chwilą przeniesienia 6. dywizji piechoty z Warszawy do guberni kaliskiej wyznaczono mnie na naczelnika wojennego rejonu kaliskiego. Po mianowaniu Wielkiego Księcia Konstantego Mikołajewicza namiestnikiem Królestwa Polskiego

w 1862 roku, 6. dywizja piechoty została przeniesiona z powrotem do Warszawy, a ja zostałem mianowany naczelnikiem wojennym rejonu warszawskiego, kiedy zaś przybyła do Warszawy 3. gwardyjska dywizja piechoty i 3. gwardyjska brygada kawalerii, to 6. dywizję piechoty przeniesiono do guberni płockiej, a mnie wyznaczono na naczelnika wojennego rejonu płockiego, którym pozostawałem do zniesienia stanu wojennego w 1866 roku. Byłem jedynym z naczelników wojennych rejonów, który nieprzerwanie pełnił funkcję w całym okresie trwania stanu wojennego w Królestwie Polskim do 1866 roku.

Po tym, co powiedziałem o mojej służbie, wydaje mi się, że mogę mieć niejaki autorytet w zakresie wiedzy i oceny wydarzeń zachodzących w Polsce w tym czasie, nie tylko pod względem wojskowym, ale i społecznym.

W dotychczasowej historiografii praca Semeki była mało znana, nigdy nie była tłumaczona na język polski. W 150. rocznicę wybuchu powstania zdecydowano o jej przetłumaczeniu i wydaniu. Podstawą edycji – jak pisze w nocie edytorskiej Emil Noiński – jest wydanie petersburskie z 1895 roku zatytułowane *Analiza pracy „Działania wojenne w Królestwie Polskim w 1863 r.”, opracowanej przez gen. S. Gesketa pod redakcją generała lejtnanta Puzyrowskiego.*

Tekst Semeki – patrzącego na przebieg powstania z punktu widzenia Rosjan – jest dla badacza polskiego ciekawy i wartościowy. Jego wartość ma też znaczenie dla płockich i mazowieckich regionalistów, bowiem autor w znacznym stopniu skupił się na analizowaniu przebiegu walk w guberni płockiej. Ten fakt zdecydował o nadaniu publikacji tytułu *Działania wojenne w guberni płockiej w 1863 r.*

Autorem przedmowy jest prof. Janusz Szczepański, notę edytorską oraz indeks nazwisk opracował dr Emil Noiński, który przygotował krótkie biogramy osób związanych z epizodami powstańczymi omawianymi przez Semekę. Książka liczy 100 stron, a tekst został wzbogacony ilustracjami ze zbiorów Muzeum Mazowieckiego w Płocku i Towarzystwa Naukowego Płockiego oraz ze zbiorów prywatnych.

Wydanie tej książki to duża zasługa Ewy Piórkowskiej z NDAP, która nie tylko przetłumaczyła tekst, ale też opatrzyła go komentarzami.

Publikacja niewątpliwie zasługuje na uwagę, bowiem – jak podkreśla w przedmowie prof. Janusz Szczepański:

Niezależnie od wielu mylnych informacji, ocen i interpretacji, z którymi trudno się zgodzić, niniejszy opublikowany przez Muzeum Mazowieckie

w Płocku materiał źródłowy w istotny sposób wzbogaca naszą wiedzę o Powstaniu Styczniowym, uznawanym przez niektórych za szaleństwo i zbrodnię przeciwko narodowi polskiemu,

przez innych zaś – za szczytowe osiągnięcie patriotycznej ofiarności.

**Katarzyna Stołoska-Fuz
Jolanta Załęczny**

Pamiętnik częstochowianina – powstańca styczniowego

W ramach obchodów 150. rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego Muzeum Częstochowskie i Archiwum Państwowe w Częstochowie wydały drukiem pamiętnik mieszkańca Częstochowy walczącego w 1863 roku na terenach południowych i centralnych ziem polskich, więźnia Cytadeli Warszawskiej, zesłańca. W latach 90. XX w. dr Zofia Strzyżewska – wówczas kustosz Muzeum Więźniów X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej Oddziału Muzeum Niepodległości zwróciła uwagę na przechowywany w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie anonimowy rękopis zatytułowany *Przed 60 laty*¹ i podjęła nad tym tekstem prace badawcze. Z pierwszymi ich efektami czytelnik mógł się zapoznać w artykule *Nieznany pamiętnik powstańca stycz-*

*niowego i zesłańca Jana Szuberta*² opublikowanym w muzealnym czasopiśmie „Niepodległość i Pamięć”, w którym autorka streściła pamiętnik i opisała drogę ustalania jego autorstwa. Jej praca miała charakter iście detektywistyczny, przejrzała bowiem w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie siedem przepastnych tomów rękopiśmiennych zawierających skorowidze osób badanych i sądzonych przez centralne i prowincjonalne wojskowe komisje śledczo-sądowe w zespole Tymczasowej Komisji Wojenno-Śledczej³ oraz 10 tomów ksiąg zawierających kilkanaście tysięcy nazwisk uczestników Powstania Styczniowego skazanych na wywiezienie na Syberię i w głąb Rosji w zespole Zarządu

¹ *Przed 60-ciu laty. Pamiętnik.* Autor nieznanym. Dział Rękopisów Biblioteki Narodowej w Warszawie, sygn. II 8827.

² Z. Strzyżewska, *Nieznany pamiętnik powstańca styczniowego i zesłańca Jana Szuberta*, [w:] „Niepodległość i Pamięć”, 1995 nr 2, s. 169-197.

³ AGAD, TSK, sygn. 2-8.